

Zmiana statusu imigracyjnego

Zmiana statusu imigracyjnego oraz celu pobytu – podejście Polski

Raport przygotowany
przez Krajowy Punkt Kontaktowy
Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce

Niniejszy raport krajowy został skompilowany i przygotowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, pełniące funkcję koordynatora Krajowego Punktu Kontaktowego Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM). Podstawą do prac nad raportem były wspólne specyfikacje oraz metodologie przyjęte przez Europejską Sieć Migracyjną (ESM).

Redakcja: *Karolina Łukaszczyk*

Europejska Sieć Migracyjna została powołana na mocy Decyzji Rady 2008/381/EC z dnia 14 maja 2008 r. w celu dostarczania aktualnych, obiektywnych, wiarygodnych i porównywalnych informacji na temat migracji i azylu instytucjom UE, władzom i instytucjom Państw Członkowskich oraz opinii publicznej, w celu wspierania procesu kształtowania polityki w UE. Pracę ESM koordynuje i współfinansuje Komisja Europejska we współpracy z wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie UE, a także Norwegię, krajowymi punktami kontaktowymi (KPK ESM).

Elektroniczna wersja krajowego raportu (zarówno polska jak i angielska) dostępna jest na stronie www.emn.gov.pl pod zakładką "Publikacje Krajowego Punktu Kontaktowego ESM".

Zastrzeżenie

Raport został przygotowany przez Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM). Wyrażane w nim opinie niekoniecznie odzwierciedlają punkt widzenia instytucji wchodzących w skład PL KPK ESM i Komisji Europejskiej. Podmioty te nie są również związane wnioskami sformułowanymi w raporcie.

ISBN: 978-83-64955-36-5 (wersja elektroniczna)

ISBN: 978-83-64955-38-9 (wersja papierowa)

Kontakt

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - Departament Analiz i Polityki Migracyjnej
Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa, Polska
Email: esm@mswia.gov.pl
Strona internetowa: www.emn.gov.pl

Wstęp

Niniejszy raport na temat polityki w zakresie zmiany statusu imigracyjnego oraz celu pobytu został przygotowany przez Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM) w ramach polskiego członkostwa w ESM¹ i stanowi wkład do raportu Europejskiej Sieci Migracyjnej syntetyzującego wiedzę na temat kryteriów regulujących możliwość zmiany statusu pobytowego przez poszczególne grupy obywateli państw trzecich przebywających na terenie Unii Europejskiej².

Główny wkład pracy do raportu został wniesiony przez Departament Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, przy współpracy z Urzędem do Spraw Cudzoziemców, Departamentem Rynku Pracy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz wydziałami ds. cudzoziemców poszczególnych urzędów wojewódzkich.

Celem raportu jest dokonanie analizy porównawczej istniejących możliwości i warunków zmiany statusu pobytowego w poszczególnych krajach członkowskich oraz wpływu, jaki ewentualna zmiana ma na zakres praw przyznanych cudzoziemcowi. W wielu krajach UE brak jest bowiem systematycznie gromadzonych i publikowanych informacji na ten temat. Badanie ESM jest zatem próbą odpowiedzi na istniejące zapotrzebowanie.

Grupę odbiorców niniejszego opracowania stanowią Krajowe Punkty Kontaktowe Europejskiej Sieci Migracyjnej, Komisja Europejska, twórcy polityki zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, krajowe instytucje wykonawcze oraz społeczeństwo – organizacje pozarządowe, instytuty badawcze oraz inne zainteresowane podmioty.

Podstawą do prac nad raportem były wspólne specyfikacje oraz metodologie przyjęte przez Europejską Sieć Migracyjną.

Metodologia zastosowana w raporcie

Raport oparty został głównie na metodzie badania źródeł wtórnych pochodzących od instytucji publicznych odpowiedzialnych za kreowanie polityki w zakresie legalizowania pobytu oraz możliwości zmian statusu imigracyjnego oraz analizie obowiązujących przepisów prawnych w tym zakresie.

Ponadto w oparciu o odpowiedzi na pytania ankietowe, które przekazano urzędom wojewódzkim, czyli instytucjom odpowiedzialnym za rozpatrywanie wniosków o legalizację pobytu w Polsce w I instancji, został opracowany katalog problemów/wyzwań pojawiających się w toku prowadzonych postępowań administracyjnych dotyczących zmiany statusu imigracyjnego, z którymi na bieżąco stykają się cudzoziemcy oraz organy imigracyjne.

Informacje zamieszczane w raporcie krajowym odnoszą się do polskich ram prawnych według stanu na dzień 31 stycznia 2016 roku, w szczególności do ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach³.

Za podstawowe źródło danych liczbowych przedstawionych w raporcie uznano statystyki generowane przez Urząd do Spraw Cudzoziemskich, Eurostat oraz Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Co istotne, Polska gromadzi i przetwarza dane statystyczne dotyczące zmian statusu imigracyjnego tylko w takim zakresie, jakiego wymaga Eurostat w związku z realizacją rozporządzenia nr 862/2007⁴. Nie ma zatem możliwości wygenerowania przez Urząd do Spraw Cudzoziemców bardziej szczegółowych krajowych zestawień, w tym zawierających informacje na temat zmian celu pobytu przez poszczególne podgrupy cudzoziemców (np. naukowców, osób samozatrudnionych, inwestorów, ofiar handlu ludźmi itp.) czy też liczby osób zmieniających cel pobytu wielokrotnie (np. 2, 3 razy).

¹ Polski KPK ESM składa się obecnie z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Krajowy Koordynator), Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Straży Granicznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

² Raport podsumowujący jest dostępny na stronie Europejskiej Sieci Migracyjnej pod adresem: www.emn.europa.eu.

³ j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 1650.

⁴ Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 311/76 w sprawie zestawienia statystyk dotyczących pracowników cudzoziemców.

Zakres podmiotowy badania oraz przyjęte definicje

Zakres podmiotowy badania obejmuje najważniejsze kategorie obywateli państw trzecich, którzy posiadają prawo pobytu na terenie Polski i chcą dokonać zmiany statusu pobytowego bez potrzeby powrotu do swojego kraju pochodzenia (przebywając na terenie Polski). Są to:

- osoby ubiegające się o objęcie ochroną międzynarodową,
- osoby ubiegające się o objęcie ochroną krajową (zgoda na pobyt tolerowany oraz zgodę na pobyt ze względów humanitarnych),
- studenci,
- naukowcy,
- osoby prowadzące działalność zarobkową (pracownicy, samozatrudnieni, właściciele firm, wysoko wykwalifikowani pracownicy przyjęci w ramach dyrektywy ustanawiającej Niebieską Kartę, pracownicy sezonowi, pracownicy przenoszeni wewnątrz przedsiębiorstwa),
- inwestorzy,
- członkowie rodzin cudzoziemców (z wyłączeniem osób będących członkami rodzin obywateli UE),
- osoby przebywające w Polsce na podstawie wizy krajowej,
- ofiary handlu ludźmi, którym wydano zezwolenie pobytowe przewidziane dyrektywą Rady 2004/81/WE⁵,
- absolwenci polskich uczelni wyższych.

Szczegółowe definicje zastosowane w raporcie zostały zawarte w specyfikacjach do studium badawczego Europejskiej Sieci Migracyjnej⁶.

⁵ Dyrektywa Rady nr 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami.

⁶ Specyfikacje są dostępne na stronie Europejskiej Sieci Migracyjnej pod adresem: www.emn.europa.eu.

1. Polityka w zakresie zmiany statusu imigracyjnego

Cudzoziemcy przebywający w Polsce mają możliwość ubiegania się o pobyt czasowy w oparciu o regulacje ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁷. W zależności od okoliczności, w których znajdują się chcący zamieszkać z Polsce cudzoziemcy, ustawa przewiduje różnego rodzaju tryby legalizacji pobytu. Katalog wymaganych dokumentów oraz wysokość opłaty skarbowej za udzielenie danego zezwolenia różnią się i zależą od celu, w jakim cudzoziemiec zamierza zalegalizować swój pobyt.

W większości przypadków, bez względu na cel pobytu, wymaganymi dokumentami są: potwierdzenie posiadania źródła stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania, ubezpieczenie zdrowotne, zapewnione miejsce zamieszkania oraz dokumenty potwierdzające okoliczności ubiegania się o zezwolenie. W związku z powyższym, przykładowo, w przypadku legalizacji pobytu ze względu na prowadzenie działalności gospodarczej wymagane są dokumenty związane z tą działalnością, a gdy cudzoziemiec ubiega się o udzielenie zezwolenia w celu wykonywania pracy – dokumenty związane z jego zatrudnieniem.

Cudzoziemiec przebywający w Polsce legalnie (np. na podstawie zezwolenia pobytowego wydanego w celu studiowania) i chcący zmienić cel swojego pobytu (np. w związku z podjęciem zatrudnienia po zakończeniu studiów), po spełnieniu określonych warunków, może dokonać zmiany swojego statusu pobytowego w dowolnym momencie swojego pobytu. Nie jest on przy tym zasadniczo zobligowany do wyjazdu z Polski, jeżeli złoży nowy wniosek o udzielenie zezwolenia pobytowego w odpowiednim terminie (co najmniej ostatniego dnia swojego legalnego pobytu). Zgodnie z ogólną zasadą, cudzoziemiec powinien poinformować wojewodę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania o ustaniu dotychczasowych okoliczności, które były powodem udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy i złożyć nowy wniosek wraz z kompletem dokumentów potwierdzających zaistnienie nowych przesłanek.

Na podstawie danych generowanych przez Eurostat, najczęściej zmiany celu pobytu dokonywali w 2014 r. cudzoziemcy przebywających w Polsce w celach edukacyjnych (większość z nich zmieniała cel swojego pobytu na pobyt w celach zarobkowych) oraz zarobkowych (patrz: tabela 1 oraz 9).

Tabela 1. Zmiana statusu imigracyjnego, według podstaw (2010-2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	13 718	17 317	16 764	7 895	6 835
Zmiana z: Edukacja	2 710	2 349	7 392	2 109	1 975
Zmiana z: Działalność zarobkowa	428	10 222	3 094	2 644	1 859
Zmiana z: Rodzina	1 605	2 059	3 676	1 318	1 538
Zmiana z: Inne powody	8 975	2 687	2 602	1 824	1 463

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Co ważne, podobnie elastyczne podejście w kwestii możliwości zmiany statusu migracyjnego w czasie pobytu cudzoziemca w Polsce zawarte było w poprzednio obowiązującej ustawie o cudzoziemcach (obowiązującej do 30 kwietnia 2014 r.). Co prawda, poprzednio obowiązujące przepisy przewidywały odmowę udzielenia zezwolenia pobytowego w przypadku, gdy okoliczności sprawy wskazywały, że cel wjazdu lub pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest lub będzie inny niż deklarowany, jednak z uwagi na trudności w zastosowaniu tych regulacji oraz ich nie przystawanie do sytuacji życiowych, projektując nowe przepisy w zakresie legalizacji pobytu cudzoziemców zrezygnowano z powyższej przesłanki.

Jedynie ograniczenia w zakresie zmiany celu pobytu w obecnie obowiązujących przepisach imigracyjnych wynikają z konieczności dostosowania polskich przepisów do dyrektyw migracyjnych. Zgodnie z nimi, zezwolenie na pobyt czasowy nie może być udzielane cudzoziemcom:

⁷ Dz. U. z 2013 r., poz. 1650 z późn. zm.

- którzy posiadają zgodę na pobyt tolerowany⁸ lub zgodę na pobyt ze względów humanitarnych⁹,
- którzy ubiegają się o ochronę międzynarodową na terytorium Polski oraz
- którym taka ochrona została udzielona na podstawie ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Powyższy zabieg ma na celu wyraźne oddzielenie instytucji regulowanych ustawą o cudzoziemcach od form legalizacji pobytu związanych z ochroną cudzoziemca na terytorium Polski, która jest bezterminowa oraz może być cofnięta tylko w określonych przypadkach. Rozwiązanie to pozwala również na uniknięcie sytuacji, w których cudzoziemiec posiadałby dwa zezwolenia pobytowe, jedno z uwagi na uzyskanie ochrony, a drugie uzyskanie na podstawie ustawy o cudzoziemcach.

Cudzoziemcy ci, aby zmienić swój status pobytowy muszą zatem opuścić Polskę i powrócić na podstawie wizy¹⁰. Analogiczna zasada ma zastosowanie w przypadku cudzoziemców posiadających zezwolenie w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, jeśli chcą oni zalegalizować swój pobyt na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych.

Warto ponadto podkreślić, iż w wielu przypadkach polskie regulacje prawne pozwalają cudzoziemcom na wykonywanie pewnego zakresu uprawnień zanim otrzymają oni nowe zezwolenie pobytowe, np. cudzoziemcy legitymujący się zezwoleniem na pobyt czasowy wydanym w celu odbywania studiów stacjonarnych, mogą wykonywać pracę w trakcie swojej nauki bez konieczności zmiany zezwolenia pobytowego. Co więcej są oni zwolnieni z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę.

Co istotne, kwestie związane z możliwością zmiany celu pobytu cudzoziemca nie były jak dotąd szeroko dyskutowane na forum debaty publicznej oraz w gronie ekspertów zajmujących się kwestiami migracji do Polski. W niewielkim stopniu poruszano tę kwestię wyłącznie w kontekście studentów zagranicznych oraz zakresu, w jakim mogą oni prowadzić działalność gospodarczą po zakończeniu studiów i zmianie prawnej podstawy pobytu, a także w kontekście absolwentów polskich uczelni, którzy poszukują w Polsce pracy. Wynikiem rozważań na ten temat było dokonanie niezbędnych zmian w prawie.

2. Przegląd warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców

Celem niniejszego rozdziału jest dokonanie przeglądu kryteriów, na podstawie których poszczególne kategorie cudzoziemców - objęte zakresem badania - mogą legalizować swój pobyt w Polsce.

Tabela 2. Warunki wydania zezwoleń pobytowych dla poszczególnych kategorii cudzoziemców

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
Rodzina	Zezwolenie na pobyt czasowy dla: 1. cudzoziemca – członka rodziny cudzoziemca mieszkającego w Polsce na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych ¹¹ , w tym: a) małżonka (związek małżeński musi być uznawany	Cudzoziemiec – członek rodziny musi: <ul style="list-style-type: none"> • posiadać ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski, • posiadać źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania

⁸ Przesłanki do wydania zgody na pobyt tolerowany patrz: tabela nr 2.

⁹ Przesłanki do wydania zgody na pobyt ze względów humanitarnych patrz: tabela nr 2.

¹⁰ Wyjątek stanowi tutaj sytuacja, w której cudzoziemiec padłby ofiarą handlu ludźmi i wnioskowałby o zalegalizowanie pobytu na tej podstawie.

¹¹ Zezwolenia na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE, zezwolenie na pobyt czasowy, na podstawie którego przebywał w Polsce co najmniej przez okres 2 lata, przy czym ostatnie zezwolenie było wydane na co najmniej jeden rok, zezwolenie na pobyt czasowy wydane w celu prowadzenia badań naukowych, zezwolenie na pracę w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą albo zgodę na pobyt ze względów humanitarnych.

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
	<p>przez polskie prawo),</p> <p>b) małoletnie dziecko (a więc takie, które nie ukończyło 18 roku życia) – nie tylko biologiczne, ale także adoptowane, albo inne dziecko pozostające na jego utrzymaniu, i nad którym sprawuje on faktyczną władzę rodzicielską (np. dziecko jego małżonka z poprzedniego związku),</p> <p>c) małżonka lub małoletniego dziecka, o których mowa w pkt a) i b), jeśli za ich pozostaniem w Polsce przemawia jego ważny interes, do momentu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - orzeczenia rozwodu lub separacji z cudzoziemcem, do którego dołączył w Polsce, lub jego owdowienia, - śmierci rodzica małoletniego dziecka, do którego dołączył w Polsce. 	<p>siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu¹²,</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiadać miejsce zamieszkania na terenie Polski, • przedstawić dokumenty potwierdzające stopień powiązania o charakterze rodzinnym (np. akty małżeństwa, akt urodzenia dziecka) oraz ewentualnie zgodę osób, które sprawują władzę rodzicielską nad nieletnim dzieckiem, ubiegającym się o udzielenie zezwolenia, • przedstawić dokumenty potwierdzające posiadanie przez cudzoziemca, z którym zamierza przebywać wymaganego zezwolenia na pobyt w Polsce. <p>Także cudzoziemiec, do którego dołącza rodzina, musi udokumentować, że posiada stabilne źródło dochodu wystarczające na utrzymanie siebie i swojej rodziny, ubezpieczenie zdrowotne oraz miejsce zamieszkania.</p> <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (w tym przede wszystkim: jest objęty wpisem do wykazu cudzoziemców, których pobyt w Polsce jest nieporządkany, jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, nie wyraża zgody na poddanie się obowiązkowemu leczeniu w określonych sytuacjach, związek małżeński został zawarty w celu obejścia przepisów imigracyjnych).</p>
	<p>2. małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia</p>	<p>Cudzoziemiec przebywający w Polsce musi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiadać ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski, • posiadać źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • posiadać miejsce zamieszkania na terenie Polski, • przedstawić dokumenty potwierdzające stopień powiązania o charakterze rodzinnym (akt urodzenia dziecka), • przedstawić dokumenty potwierdzające posiadanie wymaganego zezwolenia na pobyt czasowy lub wizy. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce</p>

¹² Wymóg posiadania źródła stabilnego i regularnego dochodu uważa się za spełniony wówczas, gdy koszty utrzymania cudzoziemca będzie pokrywał członek rodziny obowiązany do jego utrzymania, który zamieszkuje na terytorium Polski.

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
		<p>przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (w tym przede wszystkim: jest objęty wpisem do wykazu cudzoziemców, których pobyt w Polsce jest nieporządkany, jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, zalega z zapłatą podatków, nie wyraża zgody na poddanie się obowiązkowemu leczeniu w określonych sytuacjach).</p>
Edukacja	<p>Zezwolenie na pobyt czasowy dla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. cudzoziemca podejmującego lub kontynuującego wyższe studia stacjonarne (pierwszego, drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie) albo studia trzeciego stopnia 2. cudzoziemca, który zamierza odbyć kurs przygotowawczy do podjęcia nauki w języku polskim na studiach wymienionych w pkt. 1 	<p>Cudzoziemiec musi posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaświadczenie jednostki prowadzącej studia o przyjęciu na studia lub o kontynuacji studiów albo o przyjęciu na kurs przygotowawczy, • dowód uiszczenia opłaty za studia, jeżeli podejmuje lub kontynuuje studia odpłatne, • wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów utrzymania i podróży powrotnej oraz kosztów studiów, • ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (w tym przede wszystkim: jest objęty wpisem do wykazu cudzoziemców, których pobyt w Polsce jest nieporządkany, jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, nie wyraża zgody na poddanie się obowiązkowemu leczeniu w określonych sytuacjach).</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 3. cudzoziemca zamierzającego podjąć lub kontynuować naukę (dotyczy osób odbywających naukę w innej formie, niż stacjonarne studia wyższe, studia doktoranckie albo kurs przygotowawczy do podjęcia nauki na takich studiach w języku polskim, np. niestacjonarnych studiów wyższych, kursów językowych) 	<p>Cudzoziemiec musi posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokument potwierdzający podjęcie lub kontynuowanie nauki, • wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów utrzymania i podróży powrotnej oraz kosztów nauki, • ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski, • miejsce zamieszkania na terenie Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca,</p>

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
	<p>4. cudzoziemca zamierzającego podjąć lub kontynuować szkolenia zawodowe</p>	<p>który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p> <p>Cudzoziemiec musi posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokument potwierdzający podjęcie lub kontynuowanie szkolenia zawodowego, • źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski, • posiadać miejsce zamieszkania na terenie Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>
Ukończenie polskiej uczelni	Absolwent polskiej uczelni poszukujący w Polsce pracy	<p>Cudzoziemiec powinien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiadać ubezpieczenie zdrowotne na terenie Polski, • posiadać źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • mieć miejsce zamieszkania na terenie Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>
Badania naukowe	<p>Zezwolenie na pobyt czasowy dla:</p> <p>1. naukowca - cudzoziemca posiadającego co najmniej tytuł zawodowy(odpowiadający w Rzeczypospolitej Polskiej tytułowi zawodowemu magistra lub równorzędnemu, umożliwiający dostęp co najmniej do studiów doktoranckich), który prowadzi badania</p>	<p>Cudzoziemiec musi posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umowę o przyjęciu go w celu realizacji projektu badawczego zawartą z polską jednostką naukową, • pisemne oświadczenie jednostki naukowej, w którym zobowiązuje się ona do poniesienia kosztów pobytu

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
	<p>naukowe lub prace rozwojowe na podstawie umowy o przyjęciu go w celu realizacji projektu badawczego zawartej z jednostką naukową (zatwierdzoną przez ministra właściwego do spraw nauki na podstawie decyzji),</p> <p>2. naukowiec - cudzoziemca, który posiada dokument pobytowy (o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady nr 1030/2002, opatrzonej adnotacją „naukowiec”), wydany przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, jeżeli umowa o przyjęciu go w celu realizacji projektu badawczego zawarta z właściwą jednostką naukową tego państwa przewiduje przeprowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych także na terytorium Polski</p>	<p>naukowca na terytorium Polski, a także kosztów wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu pokrytych ze środków publicznych przed upływem 6 miesięcy od dnia wygaśnięcia umowy (jeżeli podstawą do wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu będzie jego nielegalny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej),</p> <ul style="list-style-type: none"> • wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów utrzymania i kosztów podróży powrotnej, • ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla cudzoziemca podejmującego lub kontynuującego studia).</p>
Niebieska Karta	Zezwolenie na pobyt czasowy dla cudzoziemca posiadającego kompetencje potwierdzone wyższymi kwalifikacjami zawodowymi¹³ do wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji	<p>Wydanie Niebieskiej Karty UE wymaga spełnienia następujących warunków:</p> <p>1) cudzoziemiec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zawarł, na okres przynajmniej 1 roku, umowę¹⁴, • posiada wyższe kwalifikacje zawodowe, • spełnia wymagania kwalifikacyjne i inne warunki w przypadku zamiaru wykonywania pracy w zawodzie regulowanym, • posiada zgodę właściwego organu na zajmowanie określonego stanowiska, wykonywanie zawodu lub prowadzenie innej działalności, gdy obowiązek jej uzyskania przed zawarciem umowy wynika z odrębnych przepisów, • ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski; <p>2) podmiot powierzający cudzoziemcowi wykonywanie tej pracy nie ma możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych na lokalnym rynku pracy (warunek niewymagany do spełnienia w wybranych sytuacjach¹⁵),</p>

¹³ Wyższe kwalifikacje zawodowe oznaczają kwalifikacje uzyskane w wyniku ukończenia studiów wyższych albo co najmniej pięcioletnie doświadczenie zawodowe.

¹⁴ Umowę o pracę, umowę o pracę nakładczą, umowę cywilnoprawną, na podstawie której wykonuje pracę, świadczy usługi lub pozostaje w stosunku służbowym.

¹⁵ Spełnienie warunku nie jest wymagane jeśli:

- wykonywany przez cudzoziemca zawód lub powierzana praca znajduje się w określonym przez każdego wojewodę wykazie zawodów i rodzajów pracy w stosunku, do których wydanie zezwolenia na pracę nie wymaga uwzględnienia informacji starosty (art. 10 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy), lub
- cudzoziemiec bezpośrednio przed złożeniem wniosku posiadał zezwolenie na pracę, zezwolenie na pobyt i pracę lub zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji u tego samego pracodawcy na tym samym stanowisku, lub
- cudzoziemiec spełnia warunki określone w przepisach wydanych na podstawie art. 90 ust. 5 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, lub
- cudzoziemiec spełnia warunki zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę, określone odrębnymi przepisami, lub

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
		<p>3) roczne wynagrodzenie brutto nie będzie niższe niż równowartość 150% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.</p> <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla cudzoziemca podejmującego lub kontynuującego studia).</p>
Praca o wysoko wykwalifikowanym profilu	Polska nie posiada krajowego (odrębnego od ogólnego) systemu przyjmowania pracowników wysoko wykwalifikowanych, a jedynie rozwiązania pozwalające na uzyskanie Niebieskiej Karty UE	-
Praca	Cudzoziemiec, którego celem pobytu jest wykonywanie w Polsce pracy	<p>Zezwolenie na pobyt czasowy i prace jest udzielane, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:</p> <p>1) cudzoziemiec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiada ubezpieczenie zdrowotne na terytorium Polski, • posiada źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • umowa o pracę, umowa zlecenie, umowa o dzieło, • posiada miejsce zamieszkania na terenie Polski; <p>2) podmiot powierzający wykonywanie pracy nie ma możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych na lokalnym rynku pracy (warunek niewymagany do spełnienia w wybranych sytuacjach¹⁶),</p> <p>3) wysokość wynagrodzenia określona w umowie, nie jest niższa niż wysokość wynagrodzenia pracowników wykonujących w tym samym wymiarze czasu pracy pracę porównywalnego rodzaju lub na porównywalnym stanowisku,</p> <p>4) dokumenty potwierdzające, że podmiot powierzający pracę, spełnia odpowiednie warunki - w przypadku, gdy wykonywanie pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej polega na pełnieniu przez cudzoziemca funkcji w zarządzie osoby prawnej</p>

- cudzoziemiec był już legalnie zatrudniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres 2 lat na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

¹⁶ Spełnienie warunków nie jest wymagane jeśli:

- wykonywany przez cudzoziemca zawód lub powierzana praca znajduje się w określonym przez każdego wojewodę wykazie zawodów i rodzajów pracy w stosunku do których wydanie zezwolenia na pracę nie wymaga uwzględnienia informacji starosty (art. 10 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy), lub
- cudzoziemiec bezpośrednio przed złożeniem wniosku posiadał zezwolenie na pracę lub zezwolenie na pobyt i pracę u tego samego pracodawcy na tym samym stanowisku, lub
- cudzoziemiec spełnia warunki określone w przepisach wydanych na podstawie art. 90 ust. 5 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, lub
- cudzoziemiec spełnia warunki zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę, określone odrębnymi przepisami, lub
- praca polega na pełnieniu przez cudzoziemca funkcji w zarządzie spółki akcyjnej lub spółki z o.o., której udziałów lub akcji cudzoziemiec nie posiada.

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
		<p>podlegającej wpisowi do rejestru przedsiębiorców, której udziałów lub akcji cudzoziemiec nie posiada.</p> <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>
Praca sezonowa	<p>Polska nie posiada krajowego systemu przyjmowania pracowników sezonowych. Mogą się oni ubiegać o wydanie czasowego zezwolenia pobytowego na takich samych zasadach jak cudzoziemcy wykonujący w Polsce pracę (patrz: „Praca”).</p> <p>Polska nie wdrożyła jeszcze do krajowego porządku prawnego tzw. dyrektywy dotyczącej pracowników sezonowych.</p>	-
Samozatrudnienie	<p>Cudzoziemiec, którego celem pobytu w Polsce jest prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Polsce.</p> <p>W polskim prawie nie ma specjalnych rozwiązań dla cudzoziemców samo zatrudnionych. Cudzoziemiec prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą jest traktowany jak cudzoziemiec prowadzący działalność gospodarczą.¹⁷</p>	<p>Muszą być spełnione następujące warunki:</p> <p>1) cudzoziemiec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiada ubezpieczenie zdrowotne na terenie Polski, • posiada źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • posiada zgodę właściwego organu na zajmowanie określonego stanowiska lub wykonywanie zawodu (jeśli obowiązek jej uzyskania wynika z przepisów odrębnych),
Posiadanie firmy	<p>Cudzoziemiec, którego celem pobytu w Polsce jest prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Polsce.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • posiada miejsce zamieszkania na terenie Polski;
Inwestycje	<p>Cudzoziemiec, którego celem pobytu w Polsce jest prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Polsce.</p> <p>W polskim prawie nie ma specjalnych rozwiązań dla inwestorów. Cudzoziemiec, który jest inwestorem jest traktowany jak cudzoziemiec prowadzący działalność</p>	<ul style="list-style-type: none"> • spełnia kryterium ekonomiczne (odpowiednia wysokość osiągniętego dochodu) lub ekonomiczno-społeczne (zatrudnienie co najmniej 2 pracowników należących do określonych grup osób, lub <p>2) podmiot, który prowadzi działalność gospodarczą:</p>

¹⁷ Pobyt na podstawie tego zezwolenia mogą legalizować przede wszystkim cudzoziemcy, którzy:

- prowadzą działalność gospodarczą w formie spółki komandytowej, komandytowo-akcyjnej, akcyjnej i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, lub
- objęli lub nabyli udziały lub akcje w spółce akcyjnej lub z ograniczoną odpowiedzialnością.

Co prawda o wydanie ww. zezwolenia mogą się również ubiegać cudzoziemcy prowadzący działalność gospodarczą w pozostałych formach, w tym w formie spółki jawnej, partnerskiej czy w formie jednoosobowej (a więc wykonujący działalność na takich samych zasadach jak obywatele polscy), niemniej jednak dotyczy to jedynie dwóch grup cudzoziemców:

- obywateli USA (możliwość prowadzenia działalności gospodarczej na zasadach obowiązujących polskich obywateli wynika z zapisów dwustronnej umowy międzynarodowej),
- cudzoziemcy, którzy kontynuują prowadzenie działalności gospodarczej zarejestrowanej wcześniej na podstawie wpisu do CEIDG (czyli w formie indywidualnej działalności gospodarczej) i są to osoby, które przebywały w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w celu studiów (które już w trakcie nauki rozpoczęły prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej i zamierzają pozostać w Polsce po zakończeniu studiów stacjonarnych) lub łączenia rodzin, które kontynuują pobyt w nowym celu tj. kontynuacja działalności gospodarczej).

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
	gospodarczą.	<ul style="list-style-type: none"> • wykaże, że posiada środki pozwalające na spełnienie w przyszłości warunków powyżej lub prowadzi działania pozwalające na spełnienie w przyszłości tych warunków, w szczególności przyczyniające się do wzrostu inwestycji, transferu technologii, wprowadzania korzystnych innowacji lub tworzenia miejsc pracy. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>
Przeniesienie wewnątrz przedsiębiorstwa	<p>Polska nie wdrożyła jeszcze do krajowego porządku prawnego tzw. dyrektywy dotyczącej pracowników przenoszonych wewnątrz przedsiębiorstwa.</p> <p>Krajowe rozwiązania dotyczą cudzoziemców delegowanych przez pracodawcę zagranicznego do pracy na terytorium Polski.</p>	<p>Cudzoziemiec powinien posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zezwolenie na pracę (jeżeli jest wymagane), • posiada ubezpieczenie zdrowotne na terenie Polski, • posiada źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • zapewnione miejsce zamieszkania na terenie Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>
Wiza krajowa	<p>Cudzoziemiec posiadający wizę krajową, która uprawnia do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ciągłego pobytu na nim lub do kilku pobytów na tym terytorium następujących po sobie, trwających łącznie dłużej niż 90 dni w okresie ważności wizy</p>	<p>Cudzoziemiec powinien posiadać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ważny dokument podróży spełniający określone kryteria, • odpowiednie, ważne podróźne ubezpieczenie medyczne, • dokumenty uzupełniające potwierdzające cel wjazdu, • środki utrzymania na wjazd, pobyt i wyjazd z terytorium Polski lub możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem. <p>Ponadto w postępowaniu w sprawie wydania cudzoziemcowi wizy nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiej wizy (w tym przede wszystkim: jest objęty wpisem do wykazu cudzoziemców, których pobyt w Polsce jest nieporządkany, jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, jego dokumnet podróży nie spełnia</p>

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Cudzoziemiec ubiegający się o objęcie ochroną międzynarodową	<p>określonych kryteriów).</p> <p>Cudzoziemiec otrzymuje <u>status uchodźcy</u>, jeśli na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej, w kraju pochodzenia, nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju.</p> <p>Cudzoziemiec otrzymuje <u>ochronę uzupełniającą</u>, jeśli nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy oraz jego powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji; • tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie; • poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego <p>- i ze względu na powyższe ryzyko nie może lub nie chce korzystać z ochrony kraju pochodzenia.</p> <p>Ponadto w postępowaniu o udzielenie ochrony międzynarodowej nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenie takiej ochrony (w tym przede wszystkim: popełnił określoną zbrodnię, jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych, stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa).</p> <p>Po upływie 30 dni od otrzymania decyzji negatywnej cudzoziemiec może złożyć do Straży Granicznej wniosek o wydanie zgody na pobyt tolerowany lub zgody na pobyt ze względów humanitarnych.</p>
Handel ludźmi	Cudzoziemcowi, który jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu prawa karnego¹⁸	<p>Cudzoziemiec musi łącznie spełniać następujące warunki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebywa na terytorium Polski, • podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo,

¹⁸ Zgodnie z art. 115 § 22 Kodeksu karnego: handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

- 1) przemocy lub groźby bezprawnej,
- 2) uprowadzenia,
- 3) podstęp,
- 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
- 5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
- 6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą

- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1-6.

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
		<ul style="list-style-type: none"> • zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (w tym przede wszystkim: wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego).</p>
<p>Krajowe formy ochrony (dot. osób, które z ważnego powodu nie mogą zostać zobowiązane do powrotu)</p>	<p>1. zgoda na pobyt ze względów humanitarnych</p> <p>2. zgoda na pobyt tolerowany</p>	<p>Zgoda na pobyt ze względów humanitarnych jest udzielana, jeżeli zobowiązanie go do powrotu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) może nastąpić jedynie do państwa, w którym, w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.: <ul style="list-style-type: none"> • zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub • mógłby on zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, lub • mógłby być zmuszony do pracy, lub • mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej, lub 2) naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego, w rozumieniu przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub 3) naruszałoby prawa dziecka, określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu. <p>Zgoda na pobyt tolerowany jest udzielana, jeżeli zobowiązanie go do powrotu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) może nastąpić jedynie do państwa, w którym, w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.: <ul style="list-style-type: none"> • zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub • mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, lub • mógłby on być zmuszony do pracy, lub • mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy

Podstawa legalizacji	Krajowa definicja	Warunki konieczne do spełnienia
		<p>prawnej</p> <p>- w przypadku gdy zachodzą okoliczności do odmowy udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych¹⁹, lub</p> <p>2) jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu właściwego do przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu i od cudzoziemca, lub</p> <p>3) może nastąpić jedynie do państwa, do którego wydanie go jest niedopuszczalne na mocy orzeczenia sądu albo z uwagi na rozstrzygnięcie Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie odmowy wydania cudzoziemca.</p> <p>Dodatkowo, w przypadku zgody na pobyt ze względów humanitarnych nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiej zgody.</p>
Inne cele pobytu	Cudzoziemiec wykazał, zachodzą inne okoliczności uzasadniające jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej powyżej 3 miesięcy	<p>Cudzoziemiec powinien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiadać ubezpieczenie zdrowotne na terenie Polski, • posiadać źródło stabilnego i regularnego dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, • mieć miejsce zamieszkania na terenie Polski. <p>Ponadto okoliczności, które są podstawą do ubiegania się o zezwolenie muszą uzasadniać pobyt cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące, a w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia nie może zachodzić podstawa odmowy udzielenia takiego zezwolenia (patrz: zezwolenia dla małoletniego dziecka cudzoziemca, który przebywa na na terytorium Polski na podstawie wizy krajowej lub zezwolenia na pobyt czasowy, jeżeli dziecko to urodziło się w okresie ważności tej wizy lub zezwolenia).</p>

3. Ramy prawne w zakresie zmiany statusu imigracyjnego na terytorium Polski

3.1. Dostępne możliwości zmiany celu pobytu

Zmiana statusu pobytowego w Polsce jest możliwa w przypadku zdecydowanej większości typów zezwoleń (patrz: tabela 3). Kryteria udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy są zawsze takie same, bez względu na to czy cudzoziemiec ubiega się o zezwolenie po raz pierwszy (po tym, jak przebywał w Polsce na podstawie wizy) czy też dokonuje zmiany statusu pobytowego (po tym jak przebywał w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy, np. z zezwolenia wydanego na podstawie studiów na zezwolenie wydane w związku z wykonywaniem w Polsce pracy).

¹⁹ Jeśli:

- popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości, w rozumieniu prawa międzynarodowego, lub
- jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych określonymi w Preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych, lub
- popełnił na terytorium Polski zbrodnię lub popełnił poza tym terytorium czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego, lub
- stanowi zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, lub
- podlegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu zbrodni lub czynów, o których mowa wyżej.

Aby zmienić status pobytowy, cudzoziemiec za każdym razem jest obowiązany spełnić wszystkie warunki pobytu. Nie są również przewidziane żadne ułatwienia proceduralne tj. możliwość złożenia wniosku przez internet, uproszczona oraz krótsza procedura wydawania zezwolenia²⁰, obniżona opłata skarbową, dłuższy okres ważności zezwolenia czy mniejszy zakres wymaganych dokumentów, brak konieczności wykazania środków finansowych itp.

Tabela 3. Możliwość zmiany celu pobytu przez cudzoziemców przebywających na terenie Polski

Z \ Na	Rodzina	Edukacja	Badania naukowe	Niebieska Karta	Praca	Samozatrudnienie	Posiadanie firmy	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Inwestycje	Wiza krajowa ²¹	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Handel ludźmi	Krajowe formy ochrony	Ukończenie polskiej uczelni
Rodzina		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Edukacja	Tak		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Badania naukowe	Tak	Tak		Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Niebieska Karta	Tak	Tak	Tak		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Praca	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Samozatrudnienie	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Posiadanie firmy	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak ²²	Tak		Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Tak	Tak	Tak	Nie ²³	Tak	Tak	Tak		Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Inwestycje	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak			Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Wiza krajowa	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak	Tak	Tak	Tak
Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie		Tak	Nie	Nie
Handel ludźmi	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak		Tak	Tak
Krajowe formy ochrony	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Tak	Tak		Nie
Ukończenie polskiej uczelni	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	

3.2. Zakres praw przysługujących poszczególnym grupom cudzoziemców po zmianie statusu imigracyjnego

Poniżej został opisany zakres praw gwarantowanych poszczególnym grupom cudzoziemców - objętym zakresem niniejszego badania - w takich obszarach jak: zatrudnienie, łączenie rodzin, edukacja, mobilność, prawa polityczne, pomoc prawna, zabezpieczenie społeczne, długość pobytu oraz wysokość opłaty skarbowej pobieranej za udzielenie

²⁰ Zgodnie z prawem, długość procedury nie różni się w zależności od grup migrantów.

²¹ Zgodnie z przepisami ustawy o cudzoziemcach na terytorium Polski nie wydaje się wiz, brak jest zatem możliwości przebywania w Polsce na podstawie zezwolenia pobytowego następnie uzyskać wizę.

²² Cudzoziemiec, który prowadzi działalność gospodarczą nie może jednocześnie ubiegać się o zezwolenie na pobyt czasowy i pracę. Istnieje jednak możliwość uzyskania najpierw zezwolenia na pobyt w celu prowadzenia działalności gospodarczej i po zaprzestaniu jej prowadzenia ubieganie się o zezwolenie na pobyt czasowy i pracę (art. 116 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach). To samo dotyczy „samozatrudnienia” oraz „inwestycji”

²³ Dotyczy to tylko sytuacji, w których jest pracownikiem przedsiębiorstwa prowadzącego działalność gospodarczą w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej i jest czasowo oddelegowany przez pracodawcę w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

zezwolenia pobytowego. Przeanalizowano również wpływ, jaki zmiana statusu imigracyjnego ma na zakres tych praw (patrz: tabela 4).

1. ZATRUDNIENIE

Zgodnie z ogólną zasadą, cudzoziemiec, który zamierza w Polsce podjąć pracę jest zobowiązany uzyskać zezwolenie na pracę chyba, że należy do kategorii osób zwolnionych z takiego obowiązku.

Do cudzoziemców, objętych zakresem niniejszego badania, mogących wykonywać pracę w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę należą:

- osoby będące członkami rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Polski na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych i posiadający zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z połączeniem się z rodziną (w tym cudzoziemcom, którzy w wyniku sytuacji życiowej – takiej jak np. śmierć małżonka, rozwód lub separację – zachowali prawo do pobytu na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w Polsce),
- studenci stacjonarnych studiów wyższych lub studiów doktoranckich studiujący w Polsce i przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego w celu kształcenia się na studiach przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- naukowcy przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego w celu prowadzenia badań naukowych (zarówno wydane przez Polskę jak i inne państwo UE) przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej – jeśli w spółce z.o.o. lub spółce akcyjnej, którą utworzyli lub której akcje lub udziały posiada, wykonują pracę poprzez pełnienie funkcji w zarządzie spółki i przebywają w Polsce przez okres przekraczający łącznie 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy,
- studenci studiów stacjonarnych oraz uczestnicy stacjonarnych studiów doktoranckich studiujący w Polsce i przebywający w Polsce na podstawie wize,
- przebywający na podstawie wize krajowej wydanej w celu prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych,
- ubiegający się o udzielenie ochrony międzynarodowej lub będący małżonkiem, w imieniu którego został złożony wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej jeżeli jego wniosek nie został rozpatrzony w terminie 6 miesięcy i opóźnienie nie nastąpiło z winy wnioskodawcy,
- będący ofiarami handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenie na pobyt czasowy,
- posiadający zgodę na pobyt tolerowany w Polsce,
- korzystający z ochrony humanitarnej w Polsce,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego w Polsce pracy – jeśli jest absolwentem studiów stacjonarnych.

Co do zasady, zezwolenia na pracę nie potrzebują również cudzoziemcy ubiegający się o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy z uwagi na prowadzenie działalności gospodarczej²⁴. W toku procedury legalizacyjnej bada się wyłącznie przesłanki dopuszczenia do rynku pracy).

Zezwolenie na pracę obowiązani są z kolei posiadać cudzoziemcy:

- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy z uwagi na naukę lub szkolenie zawodowe,

²⁴ Mogą potrzebować zezwolenia na pracę, jeżeli wykonują pracę inną niż określona w treści jednolitego zezwolenia.

- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy z uwagi na wykonywanie pracy w charakterze pracownika delegowanego przez pracodawcę zagranicznego,
- przebywający w Polsce na podstawie wizej krajowej wydanej w celu wykonywania pracy, prowadzenia działalności gospodarczej (jeśli w spółce z.o.o. lub spółce akcyjnej, którą utworzyli lub której akcje lub udziały posiada, wykonują pracę poprzez pełnienie funkcji w zarządzie spółki i przebywają w Polsce przez okres nieprzekraczający łącznie 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy), szkolenia zawodowego, kształcenia się²⁵,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego w Polsce pracy – jeśli jest absolwentem studiów niestacjonarnych.

Niemniej jednak, wszystkie spośród wymienionych wyżej osób, w określonych przypadkach, mogą być zwolnione z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę lub mogą uzyskać zezwolenie w trybie uproszczonym (bez konieczności przeprowadzenia testu rynku pracy lub/oraz bez konieczności otrzymania wynagrodzenia w określonej wysokości²⁶).

Zwolnienia te mają charakter zarówno podmiotowy (w tym przede wszystkim związany z posiadanym obywatelstwem²⁷, posiadaniem ważnej Karty Polaka, byciem absolwentem polskiej szkoły ponadgimnazjalnej lub studiów stacjonarnych ukończonych na uczelni wyższej w Polsce, byciem członkiem rodziny (małżonkiem lub zstępnym) wybranej grupy cudzoziemców²⁸, odpowiednio długim pobytem cudzoziemca w Polsce czy wykonywaniem pracy u tego samego pracodawcy i na tym samym stanowisku) jak i przedmiotowy (związany z rodzajem wykonywanej pracy, np. nauczyciele języków obcych, dentyści, tzw. zawody deficytowe identyfikowane przez wojewodów, pracownicy wykonujący prace pielęgnacyjno-opiekuńcze, pomoce domowe na rzecz osób fizycznych w gospodarstwach domowych, sportowcy i trenerzy sportowi, duchowni, nauczyciele akademicy).

Odrębnego omówienia wymaga kwestia dostępu do rynku pracy cudzoziemców przebywających w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt z uwagi na pracę w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji. Co prawda osoby te mogą pracować w Polsce bez zezwolenia na pracę, niemniej jednak w trakcie ubiegania się o zezwolenie na pobyt czasowy istnieje obowiązek przeprowadzenia testu rynku pracy. Również w tym przypadku istnieje jednak wiele wyjątków od tego warunku (patrz: przypis nr 14).

2. ŁĄCZENIE RODZIN

Cudzoziemcami, którzy mają w Polsce prawo do łączenia z rodziną są wyłącznie osoby posiadające:

1. co najmniej od dwóch lat zezwolenie na pobyt czasowy, przy czym ostatnie zezwolenie było wydane na co najmniej jeden rok,
2. zezwolenie na pobyt czasowy wydane w celu prowadzenia badań naukowych (prawo do łączenia rodzin przysługuje od momentu uzyskania zezwolenia, a więc bez konieczności wcześniejszego pobytu w Polsce tak jak ma to miejsce w przypadku zezwolenia, o którym mowa w pkt 1),
3. zezwolenie na pracę w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji (prawo do łączenia rodzin przysługuje od momentu uzyskania zezwolenia, a więc bez konieczności wcześniejszego pobytu w Polsce tak jak ma to miejsce w przypadku zezwolenia, o którym mowa w pkt 1),

²⁵ Przebywanie przez cudzoziemca w Polsce na podstawie wizej krajowej wydanej w celu turystycznym, udziału w postępowaniu w sprawie o udzielenie azylu, korzystania z ochrony czasowej, przyjazdu ze względów humanitarnych, ze względu na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe nie uprawnia do wykonywania pracy. Cudzoziemcy tacy mogą na zasadach ogólnych ubiegać się o otrzymanie zezwolenia na pobyt czasowy i pracę lub otrzymać zezwolenie na pracę i wizę w celu wykonywania pracy.

²⁶ Warunek stosowany w przypadku wygadawnaia zezwoleń na pracę mający wykluczyć ewentualne przypadki tzw. dumpingu socjalnego.

²⁷ Dotyczy głównie obywateli Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdowy, Rosji oraz Ukrainy.

²⁸ Dotyczy przede wszystkim członków rodzin (małżonków oraz zstępnych w wieku do 21 lat lub pozostający na ich utrzymaniu, którzy posiadają zezwolenie na pobyt czasowy) cudzoziemców z pobytem stałym, pobytem rezydenta długoterminowego UE, statusem uchodźcy, ochroną uzupełniającą, pobytem tolerowanym oraz humanitarnym, z zezwoleniem na pobyt czasowy wydanym z tytułu studiów, prowadzenia badań naukowych, bycia ofiarą handlu ludźmi.

4. zgodę na pobyt ze względów humanitarnych (prawo do łączenia rodzin przysługuje od momentu uzyskania zezwolenia, a więc bez konieczności wcześniejszego pobytu w Polsce tak jak ma to miejsce w przypadku zezwolenia, o którym mowa w pkt 1).

Pozostałe osoby objęte zakresem niniejszego badania nie mają możliwości, aby połączyć się ze swoją rodziną tylko na tej podstawie, że mają prawo do pobytu w Polsce. Członkowie rodziny tych cudzoziemców mogą się więc ubiegać o wjazd do Polski/pobyt w Polsce na zasadach ogólnych.

Co prawda osoby wnioskujące w Polsce o objęcie ochroną międzynarodową nie mogą ubiegać się o połączenie z rodziną w rozumieniu przepisów ustawy o cudzoziemcach dotyczących legalizacji pobytu. Niemniej jednak, cudzoziemiec, który składa wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej może złożyć ten wniosek także w imieniu osób mu towarzyszących i zależnych od niego ze względów ekonomicznych, zdrowotnych lub ze względu na wiek, tj.:

- małżonka (związek małżeński musi być uznawany przez polskie prawo),
- małoletniego dziecka (a więc takie, które nie ukończyło 18 roku życia) wnioskodawcy lub małżonka, w tym także dziecka przysposobionego, niepozostającego w związku małżeńskim.

3. EDUKACJA

Cudzoziemcy korzystają z nauki i opieki we wszystkich typach publicznych przedszkoli i szkół od 7 lat²⁹ do ukończenia 18. roku życia lub ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej na warunkach dotyczących obywateli polskich. Oznacza to, iż każde dziecko w wieku od 7 do 18 lat przebywające w Polsce musi chodzić do szkoły pod rygorem sankcji wobec rodziców. Obowiązek ten dotyczy także dzieci niemających obywatelstwa polskiego bez względu na status migracyjny ich rodziców w Polsce.

Z nauki w publicznych szkołach dla dorosłych, publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych placówkach i publicznych kolegiach pracowników służb społecznych oraz z kształcenia ustawicznego w formie kwalifikacyjnych kursów zawodowych na warunkach dotyczących obywateli polskich (a więc bezpłatnie)³⁰ korzystają cudzoziemcy – obywatele państw trzecich:

- będący członkiem rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Polski na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych i posiadający zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z połączeniem się z

²⁹ Z dniem 1 września 2016 r. na wniosek rodziców, po spełnieniu określonych warunków, naukę w szkole podstawowej będzie mogło jednak rozpocząć również dziecko w wieku 6 lat.

³⁰ Zgodnie z art. 94a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, na warunkach dotyczących obywateli polskich z nauki w publicznych szkołach dla dorosłych, publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych placówkach, publicznych zakładach kształcenia nauczycieli i publicznych kolegiach pracowników służb społecznych oraz z kształcenia ustawicznego w formie kwalifikacyjnych kursów zawodowych korzystają następujący cudzoziemcy – obywatele państw trzecich:

- członkowie rodzin obywateli UE/EOG posiadający prawo pobytu lub prawo stałego pobytu;
- osoby pochodzenia polskiego w rozumieniu przepisów o repatriacji;
- osoby, którym udzielono zezwolenia na pobyt stały;
- osoby posiadające ważną Kartę Polaka;
- osoby, dla których uprawnienie takie wynika z umów międzynarodowych;
- osoby, którym nadano status uchodźcy oraz członkowie ich rodzin;
- osoby posiadające zgodę na pobyt tolerowany;
- osoby, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych oraz członkowie ich rodzin;
- osoby, którym udzielono ochrony uzupełniającej oraz członkowie ich rodzin;
- osoby korzystające z ochrony czasowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- osoby, którym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej udzielono zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE;
- osoby, którym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej udzielono zezwolenia na pobyt czasowy w związku z wykonywaniem pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, w celu połączenia się z rodziną, w związku z byciem ofiarą handlu ludźmi, posiadające zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, którym na tej podstawie udzielono w Polsce zezwolenia na pobyt czasowy oraz członkom ich rodzin,
- członkowie rodzin osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej;
- osoby, które posiadają kartę pobytu z adnotacją "dostęp do rynku pracy" (w przypadku zezwolenia udzielonego cudzoziemcowi, który jest uprawniony w Polsce do wykonywania pracy lub jest zwolniony z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę), wizę Schengen lub wizę krajową wydaną w celu wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

rodziną (w tym cudzoziemcom, którzy w wyniku sytuacji życiowej – takiej jak np. śmierć małżonka, rozwód lub separację – zachowali prawo do pobytu na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w Polsce),

- studenci stacjonarnych studiów wyższych lub studiów doktoranckich studiujący w Polsce i przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego z tytułu studiów przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- naukowcy przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego z prowadzenia badań naukowych (zarówno wydane przez Polskę jak i inne państwo UE) przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy i pracę,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy z uwagi na prowadzenie działalności gospodarczej,
- będący ofiarami handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenie na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego w Polsce pracy – jeśli jest absolwentem studiów stacjonarnych.
- posiadający wizę krajową wydaną w celu wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- posiadający zgodę na pobyt tolerowany,
- którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

Pozostali cudzoziemcy objęci zakresem niniejszego badania korzystają³¹ z nauki w ww. placówkach na zasadach innych niż polscy obywatele, chyba, że posiadają polskie pochodzenie (w rozumieniu przepisów o repatriacji), ważną Kartę Polaka lub są członkami rodzin wybranych grup cudzoziemców (w tym osób, którym nadano status uchodźcy, udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych, udzielono ochrony uzupełniającej, osób, które posiadają zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, którym na tej podstawie udzielono w Polsce zezwolenia na pobyt czasowy, osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej) lub jeśli uprawnienie do korzystania z ww. świadczeń wynika z umów międzynarodowych.

Wśród cudzoziemców, którzy mogą podejmować i odbywać studia wyższe, studia doktoranckie, inne formy kształcenia oraz uczestniczyć w badaniach naukowych i pracach rozwojowych na zasadach obowiązujących obywateli polskich³² (w drodze postępowania kwalifikacyjnego) są:

- osoby posiadające zezwolenie na pobyt czasowy w związku z wykonywaniem pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- osoby będące członkiem rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Polski na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych i posiadający zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z połączeniem się z rodziną.

Pozostali cudzoziemcy mogą podejmować i odbywać ww. studia lub inne formy kształcenia w trybie i na warunkach innych niż obowiązujące obywateli polskich (a więc na zasadzie odpłatności, chyba że korzystają ze stypendiów

³¹ Nie uwzględniono w tym miejscu zezwoleń wydawanym małoletnim.

³² Cudzoziemcy ci mają dostęp do bezpłatnej nauki w publicznej uczelni wyższej, a jeśli uczestniczą oni w organizowanych przez uczelnie odpłatnych formach kształcenia (np. studia niestacjonarne, studia podyplomowe, zajęcia prowadzone w językach obcych), ponoszą opłaty za naukę na takich samych warunkach i w takiej samej wysokości jak obywatele polscy. Mają oni również prawo do ubiegania się o stypendium socjalne i zapomogi oraz stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, a także o stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium ministra za osiągnięcia w nauce, za wybitne osiągnięcia i za wybitne osiągnięcia sportowe.

zwalniających ich z tych opłat)³³, chyba, że posiadają ważną Kartę Polaka (z wyjątkiem sytuacji, gdy rezygnują oni z ubiegania się o przyjęcie na zasadach obowiązujących obywateli polskich, np. gdy studiują jako stypendyści strony polskiej).

4. MOBILNOŚĆ (WEWNĄTRZ KRAJU ORAZ WEWNĄTRZUNIJNA)

Prawo do mobilności (przemieszczania się) wewnątrz Polski nie została w żaden sposób ograniczona. Mobilność wewnątrzunijna jest możliwa w zakresie uregulowanym przez *acquis* strefy Schengen.

5. PRAWA POLITYCZNE

Czynne i bierne prawa wyborcze w wyborach parlamentarnych i prezydenckich są ograniczone do obywateli polskich, a analogiczne prawa na poziomie lokalnym tj. gminy (tylko w wyborach do rad gmin) - do obywateli UE mieszkających na stałe w Polsce.

Cudzoziemcy mający miejsce zamieszkania na terytorium Polski (niezależnie od statusu pobytowego) mają jednak prawo zrzeszania się (w tym zakładania oraz uczestniczenia w stowarzyszeniach) w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami obowiązującymi obywateli polskich.

Cudzoziemcy (niezależnie od statusu pobytowego) mogą również przystępować do związków zawodowych, natomiast Konstytucja ogranicza możliwość zostania członkiem partii politycznej do obywateli polskich.

6. POMOC PRAWNA³⁴

Z nieodpłatnej pomocy prawnej³⁵ mogą korzystać wszyscy cudzoziemcy objęci zakresem niniejszego badania (niezależnie od tytułu prawnego):

- do 26. roku życia,
- po ukończeniu 65 lat oraz zagrożeni lub
- poszkodowani katastrofą naturalną, klęską żywiołową lub awarią techniczną.

Osoby ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą natomiast korzystać z nieodpłatnej pomocy i informacji prawnej:

³³ A zatem:

- jako stypendyści strony polskiej (rządu polskiego),
- jako stypendyści strony wysyłającej (rządu innego państwa),
- bez odpłatności i świadczeń stypendialnych (w ramach umów międzyrządowych lub programów pomocowych oferowanych określonym krajom przez polski rząd)
- na zasadach odpłatności.

³⁴ Zgodnie z art. 4. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej, nieodpłatna pomoc prawna przysługuje osobie fizycznej, zwanej dalej "osobą uprawnioną":

- młodzi do 26. roku życia,
- osoby posiadające ważną Kartę Dużej Rodziny,
- seniorzy po ukończeniu 65 lat,
- osoby fizyczne, którym w okresie roku poprzedzającego zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy o pomocy społecznej,
- kombatanci,
- weterani,
- zagrożeni lub poszkodowani katastrofą naturalną, klęską żywiołową lub awarią techniczną.

³⁵ Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących jej uprawnieniach lub o spoczywających na niej obowiązkach lub
- wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego, lub
- udzielenie pomocy w sporządzeniu projektu pisma w określonych sprawach, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sędow-administracyjnym, lub
- sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sędowo-administracyjnym.

Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw:

- podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej;
- z zakresu prawa celnego, dewizowego i handlowego;
- związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

- na etapie postępowania w pierwszej instancji - polegającej na konieczności informowania tych osób przez pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców o obowiązujących przepisach prawnych z zakresu udzielania ochrony międzynarodowej,
- na etapie postępowania odwoławczego - obejmującej sporządzanie odwołań od decyzji oraz zastępstwo prawne w postępowaniach odwoławczych.

Ofiary handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenie na pobyt czasowy mogą otrzymać bezpłatną pomoc prawnika dodatkowo w ramach Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK).

7. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE

Świadczenia z systemu ubezpieczenia i zaopatrzenia społecznego

Świadczenia te mają charakter powszechny i obowiązkowy, a zatem dostęp do nich mają wszyscy ubezpieczeni (obowiązkowo lub dobrowolnie³⁶) obywatele państw trzecich, niezależnie od tytułu pobytowego.

System obejmuje swoim zakresem między innymi prawie wszystkie pracujące osoby oraz osoby prowadzące działalność pozarolniczą (działalność na własny rachunek).

Świadczenia opieki zdrowotnej³⁷

Dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych mają obywatele państw trzecich, którzy są ubezpieczeni w Narodowym Funduszu Zdrowia (obowiązkowo lub dobrowolnie³⁸) oraz przebywają w Polsce na podstawie:

- zezwolenia na pobyt czasowy (oraz członkowie ich rodzin, którzy mieszkają w Polsce, jeżeli nie są osobami podlegającymi obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, czyli nie posiadają własnego tytułu do ubezpieczenia zdrowotnego),
- wizej krajowej w celu wykonywania pracy (oraz członkowie ich rodzin, którzy mieszkają w Polsce, jeżeli nie są osobami podlegającymi obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, czyli nie posiadają własnego tytułu do

³⁶ Zakwalifikowanie do jednego z nich zależy m.in. od charakteru działalności zarobkowej oraz rodzaju umowy o świadczenie pracy, jaka została zawarta z daną osobą. Pracownicy najemni (czyli zatrudnieni na podstawie umowy o pracę) podlegają obowiązkowo wszystkim czterem ubezpieczeniom społecznym (zarówno emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu jak i wypadkowemu). Osoby pracujące na własny rachunek są objęte obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym, rentowym oraz wypadkowym, a do ubezpieczenia chorobowego mogą przystąpić dobrowolnie, czyli na swój wniosek. Podobne rozwiązanie stosuje się w przypadku osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy-zlecenia lub umowy o świadczenie usług. Osoby niewymienione w katalogu osób ubezpieczanych obowiązkowo, w tym osoby pracujące na podstawie umowy o dzieło, mogą przystąpić do: ubezpieczeń emerytalnych oraz rentowych dobrowolnie. Osoby te nie podlegają natomiast z mocy prawa (ani dobrowolnie, ani obowiązkowo) ubezpieczeniu chorobowemu ani wypadkowemu.

³⁷ Zgodnie z art. 3 ust.1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ubezpieczonymi są cudzoziemcy – obywatele krajów trzecich:

- którzy przebywają w Polsce na podstawie wizej w celu wykonywania pracy, zezwolenia na pobyt czasowy z wyłączeniem zezwolenia udzielonego na podstawie art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany,
- którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą albo korzystają z ochrony czasowej na jej terytorium,
- nieposiadający obywatelstwa państwa UE/EOG, legalnie zamieszkujący na terytorium innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego UE/EOG

- jeżeli podlegają obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego albo ubezpieczają się dobrowolnie.

³⁸ Dobrowolnie mogą ubezpieczyć się wyłącznie osoby mieszkające na terytorium Polski i niepodlegające ustawowemu obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego oraz osoby, które nie mogą być zgłoszone do ubezpieczenia zdrowotnego jako członkowie rodziny osoby ubezpieczonej. W przypadku obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego składkę zdrowotną za ubezpieczonego (także cudzoziemca) opłaca zazwyczaj inny podmiot tj. pracodawca, zleceniodawca, Urząd Pracy, szkoła lub uczelnia wyższa itp., a w przypadku dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego - składkę zdrowotną opłaca się samodzielnie. Samodzielnie składkę odprowadzają także osoby prowadzące własną działalność gospodarczą/pozarolniczą (np. osoby prowadzące różnego typu firmy usługowe).

Katalog osób podlegających obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego (obowiązkowi opłacania składki) jest szeroki i obejmuje m.in.: prawie wszystkie osoby wykonujące w Polsce działalność zarobkową, rolników, duchownych, funkcjonariuszy służb mundurowych, posłów i senatorów, emerytów i rencistów, sędziów i prokuratorów; dzieci do czasu rozpoczęcia realizacji obowiązku szkolnego, studentów i uczestników studiów doktoranckich, bezrobotnych, osoby pobierające wybrane świadczenia z pomocy społecznej oraz świadczenia rodzinne; cudzoziemców objętych w Polsce ochroną międzynarodową - o ile realizują indywidualny program integracji we współpracy z powiatowymi centrami pomocy rodzinie - oraz osoby korzystające z urlopu wychowawczego. Prawo do bezpłatnych świadczeń publicznej opieki zdrowotnej mają również członkowie rodzin ww. osób (dzieci, współmałżonkowie, krewni wstępni, o ile spełniają warunki przewidziane w przepisach ustawowych), zgłoszeni do ubezpieczenia zdrowotnego przez osobę ubezpieczoną obowiązkowo lub dobrowolnie (w Polsce istnieje obowiązek zgłaszania członków rodziny).

ubezpieczenia zdrowotnego).

Świadczenia z tytułu bezrobocia³⁹

Spośród cudzoziemców objętych zakresem niniejszego badania, świadczenia z tytułu bezrobocia mogą być przyznane (po spełnieniu ogólnych warunków nabycia statusu bezrobotnego) osobom przebywającym w Polsce na podstawie:

- zezwolenia na pobyt czasowy i pracę,
- zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych,
- wizy w celu wykonywania pracy.

Osoby te muszą jednak, bezpośrednio przed rejestracją w urzędzie pracy, być zatrudnione w Polsce nieprzerwanie przez okres co najmniej 6 miesięcy.

Pomoc społeczna⁴⁰

Cudzoziemcy przebywający w Polsce na podstawie wizy krajowej lub zezwoleń pobytowych o charakterze czasowym, które są objęte zakresem niniejszego opracowania, mają ograniczony dostęp do świadczeń z pomocy społecznej. Mogą z niej korzystać wyłącznie:

- ofiary handlu ludźmi posiadające zezwolenie na pobyt czasowy, które mają prawo do pomocy społecznej świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego,
- osoby, którym udzielono zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub zgodę na pobyt tolerowany, które mają prawo do pomocy społecznej w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego.

Świadczenia rodzinne⁴¹

³⁹ Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm), do korzystania ze świadczeń z tytułu bezrobocia uprawnieni są, po spełnieniu określonych warunków, cudzoziemcy, którzy posiadają jeden ze wskazanych poniżej tytułów pobytowych:

- status uchodźcy;
- zezwolenie na pobyt stały,
- zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE,
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w celu przeprowadzenia badań naukowych,
- zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z posiadaniem zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE w innym państwie UE,
- zgoda na pobyt ze względów humanitarnych lub zgoda na pobyt tolerowany,
- korzysta w Polsce z ochrony czasowej lub ochrony uzupełniającej,
- zezwolenie na pobyt czasowy dla członka rodziny obywatela polskiego lub stempel w dokumencie podróży potwierdzający złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy, stały lub rezydenta długoterminowego UE jeżeli bezpośrednio przed złożeniem wniosku posiadali zezwolenie na pobyt czasowy,
- zezwolenie na pobyt czasowy i pracę lub wizę wydaną w celu wykonywania pracy pod warunkiem, że bezpośrednio przed rejestracją jako bezrobotni byli nieprzerwanie zatrudnieni w Polsce przez okres co najmniej 6 miesięcy.

⁴⁰ Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, prawo do świadczeń z pomocy społecznej, przysługuje, po spełnieniu określonych warunków, cudzoziemcom – obywatelom państw trzecich:

- przebywającym na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego członkowi rodziny cudzoziemca, któremu nadano status uchodźcy, udzielono ochronę uzupełniającą lub zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego cudzoziemcowi, który posiada zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE wydane przez inne państwo UE,
- którym nadano status uchodźcy lub udzielono ochrony uzupełniającej,
- przebywającym na podstawie zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany (w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego),
- członkom rodzin obywateli UE/EOG posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴¹ Zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, świadczenia te przysługują, po spełnieniu określonych warunków, cudzoziemcom – obywatelom państw trzecich:

- do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym,

Świadczenia rodzinne mogą być przyznane (po spełnieniu ogólnych warunków) następującym cudzoziemcom (których obejmuje zakres niniejszego opracowania):

- członkowie rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Polski na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych i posiadający zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z połączeniem się z rodziną (w tym cudzoziemcom, którzy w wyniku sytuacji życiowej – takiej jak np. śmierć małżonka, rozwód lub separację – zachowali prawo do pobytu na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w Polsce),
- naukowcy przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego z prowadzenia badań naukowych (zarówno wydane przez Polskę jak i inne państwo UE) przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- posiadający zezwolenie na pobyt i pracę,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy z uwagi na prowadzenie działalności gospodarczej (z wyłączeniem osób, które uzyskały zezwolenie na pracę na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy – dotyczy cudzoziemców, którzy wykonują pracę w innym charakterze niż poprzez pełnienie funkcji w zarządzie spółki z.o.o. lub spółki akcyjnej, której akcje lub udziały posiadają),
- będący ofiarami handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenie na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego w Polsce pracy – jeśli jest absolwentem studiów stacjonarnych

Pozostali cudzoziemcy objęci zakresem niniejszego opracowania nie mają dostępu do tej kategorii świadczeń, chyba że są obywatelami Macedonii, Bośni i Hercegowiny, Serbii lub Czarnogóry⁴².

Pozostałe świadczenia:

a) renta socjalna (opieka długoterminowa)⁴³

Rentę socjalną mogą uzyskać (pod warunkiem spełnienia ogólnych warunków) cudzoziemcy – obywatele krajów trzecich:

- będący członkiem rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Polski na podstawie wybranych zezwoleń pobytowych i posiadający zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z połączeniem się z

-
- przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z wykonywaniem pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, posiadający zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, którym na tej podstawie udzielono w Polsce zezwolenia na pobyt czasowy, lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - posiadającym kartę pobytu z adnotacją "dostęp do rynku pracy" (w przypadku zezwolenia udzielonego cudzoziemcowi, który jest uprawniony w Polsce do wykonywania pracy lub jest zwolniony z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę), z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, obywateli państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizej.

⁴² Wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym zawartych z b. Jugosławią oraz Macedonią, przy czym w przypadku b. Jugosławii (Bośni i Hercegowiny, Serbii i Czarnogóry) dotyczy to wszystkich świadczeń rodzinnych, a w przypadku Macedonii wyłącznie zasiłków rodzinnych oraz dodatków do zasiłków rodzinnych (nie dotyczy np. zasiłku pielęgnacyjnego, świadczenia pielęgnacyjnego czy specjalnego zasiłku opiekuńczego).

⁴³ Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, do świadczeń uprawnieni są, po spełnieniu określonych warunków, cudzoziemcy – obywatele państw trzecich:

- zamieszkującym na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z wykonywaniem pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, posiadający zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, którym na tej podstawie udzielono w Polsce zezwolenia na pobyt czasowy, lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy albo ochrony uzupełniającej,
- posiadający kartę pobytu z adnotacją "dostęp do rynku pracy" (w przypadku zezwolenia udzielonego cudzoziemcowi, który jest uprawniony w Polsce do wykonywania pracy lub jest zwolniony z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę).

rodziną (w tym cudzoziemcom, którzy w wyniku sytuacji życiowej – takiej jak np. śmierć małżonka, rozwód lub separację – zachowali prawo do pobytu na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w Polsce),

- studenci stacjonarnych studiów wyższych lub studiów doktoranckich studiujący w Polsce i przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego z tytułu studiów przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- naukowcy przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydanego w celu prowadzenia badań naukowych (zarówno wydane przez Polskę jak i inne państwo UE) przez cały okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,
- posiadający jednolite zezwolenie na pobyt i pracę,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy z uwagi na prowadzenie działalności gospodarczej,
- będący ofiarami handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenie na pobyt czasowy,
- posiadający zezwolenie na pobyt czasowy dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego w Polsce pracy – jeśli jest absolwentem studiów stacjonarnych.

Pozostali cudzoziemcy objęci zakresem niniejszego badania nie mają⁴⁴ dostępu do tych świadczeń.

b) pozostałe świadczenia dla osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową

Osoby ubiegające się o objęcie ochroną międzynarodową mają prawo do:

- zakwaterowanie w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających o udzielenie ochrony międzynarodowej (w tym wyżywienie, zwrot kosztów za przejazdy środkami komunikacji publicznej w określonych przypadkach, stała pomoc pieniężna na zakup środków higieny osobistej oraz tzw. „kieszonkowe”, jednorazowa pomoc pieniężna na zakup odzieży i obuwia, ekwiwalent pieniężny w zamian za wyżywienie dla dzieci do 6 roku życia oraz dzieci realizujących obowiązek szkolny, lub
- świadczeń pieniężnych na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu w Polsce (tj. świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem).

Ponadto, niezależnie od tego, czy mieszkają one w jednym z ośrodków dla cudzoziemców, czy korzystają z pomocy poza ośrodkiem, przysługuje im:

- pomoc w dostępie do szkół publicznych oraz niezbędnych pomocy dydaktycznych (dowóz dzieci do szkół, podręczniki oraz wyprawki),
- możliwość bezpłatnej nauki języka polskiego,
- opieka medyczna obejmująca opiekę lekarzy w ośrodku, leczenie specjalistyczne, opiekę psychologiczną,
- opieka stomatologiczna,
- pomoc w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia.

c) pozostałe świadczenia dla ofiar handlu ludźmi, którym udzielono zezwolenia na pobyt czasowy

Osoby te mogą ponadto korzystać z pomocy Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi (KCIK), prowadzonego przez organizację pozarządową, w ramach którego otrzymują bezpłatne konsultacje na temat swojej sytuacji, niezbędną pomoc medyczną, bezpieczne schronienie bezpłatną pomoc

⁴⁴ Nie uwzględniono w tym miejscu zezwoleń wydawanym małoletnim.

specjalistyczną (np. pomoc prawnika, psychologa), a także zapewnia im się zaspokojenie podstawowych potrzeb (odzież, żywność, środków higienicznych).

Osoby te mogą również skorzystać z pomocy Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM) w organizacji dobrowolnego powrotu.

8. DŁUGOŚĆ POBYTU

Wszystkie zezwolenia na pobyt czasowy objęte zakresem niniejszego studium badawczego wydawane są na okres do 3 lat, z wyjątkiem zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego:

- w celu kształcenia się na studiach, które udziela się na okres 15 miesięcy (kolejne na okres 3 lat),
- w celu podjęcia lub kontynuacji nauki lub szkolenia zawodowego, które udziela się na okres 1 roku,
- dla absolwenta polskiej uczelni poszukującego pracy, które udziela się na okres 1 roku.

Wizę krajową wydaje się na okres do 1 roku.

W przypadku osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową długość pobytu w Polsce zależy od długości procedury oraz jej wyniku.

9. POZOSTAŁE

Opłata skarbową za udzielenie zezwolenia

Udzielenie wszystkich zezwoleń na pobyt czasowy objętych zakresem niniejszego studium badawczego wiąże się z wniesieniem przez cudzoziemca opłaty skarbowej w wysokości 340 zł, z wyjątkiem:

- zezwolenia na pobyt czasowy i pracę (oprócz zezwolenia na pobyt czasowy i pracę dla cudzoziemca pełniącego funkcję w zarządzie spółki z.o.o. albo spółki akcyjnej, której udziałów lub akcji nie posiada) oraz zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z wykonywaniem pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, w przypadku których pobiera się opłatę w wysokości 440 zł,
- zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiary handlu ludźmi, w przypadku którego nie pobiera się żadnej opłaty skarbowej.

W przypadku ubiegania się o wizę krajową, cudzoziemiec musi ponieść opłatę w wysokości od 0 do 90 euro (wysokość zależy m.in. od obywatelstwa osoby ubiegającej się o wizę oraz celu wydania).

Ubieganie się przez cudzoziemców o objęcie ochroną międzynarodową nie wiąże się z koniecznością poniesienia opłat skarbowych.

Tabela 4. Zakres praw przysługujących poszczególnym grupom cudzoziemców po zmianie statusu imigracyjnego

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe		
Rodzina	Edukacja	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
Rodzina	Badania naukowe	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
Rodzina	Niebieska Karta	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>		
Rodzina	Praca	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>		<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>	
Rodzina	Samozatrudnienie			<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-	
	Posiadanie firmy			<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-	
	Inwestycje			<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-
Rodzina	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa			<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-
Rodzina	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>		<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
Family	Handel ludźmi	<i>Bez zmian</i>		<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie</i>		
Edukacja	Rodzina	<i>Bez zmian/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
Edukacja	Badania naukowe	<i>Bez zmian/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>		<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
Edukacja	Niebieska Karta	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>		<i>Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>		
Edukacja	Praca			<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>		
Edukacja	Samozatrudnienie			<i>Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-		
	Posiadanie firmy			<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	-		

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe
	Inwestycje			edukacji)	Zwiększenie zakresu praw					
Edukacja	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa				Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Edukacja	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Edukacja	Handel ludźmi	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)			Zwiększenie zakresu praw	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie
Badania naukowe	Rodzina	Bez zmian	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Badania naukowe	Edukacja	Bez zmian/Reduced rights (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Badania naukowe	Praca	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Badania naukowe	Samozatrudnienie				Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw		-
	Posiadanie firmy									
	Inwestycje				Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Badania naukowe	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa									
Badania naukowe	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Badania naukowe	Handel ludźmi	Bez zmian			Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie
Niebieska Karta	Rodzina	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie
Niebieska Karta	Edukacja	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe	
Niebieska Karta	Badania naukowe	Bez zmian/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
Niebieska Karta	Praca	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)			Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-	
Niebieska Karta	Samozatrudnienie	Bez zmian/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)			Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
	Posiadanie firmy				Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
Niebieska Karta	Inwestycje	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa			Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
Niebieska Karta	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie	
Niebieska Karta	Handel ludźmi	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)			Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie	
Praca	Rodzina		Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie		
Praca	Edukacja	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
Praca	Badania naukowe	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw rights/Enhanced rights (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie	
Praca	Niebieska Karta	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	
Praca	Samozatrudnienie	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie
	Posiadanie firmy			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie
Praca	Inwestycje	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa		Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: niższa opłaty za zezwolenie
Praca	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw		Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie	
Praca	Handel ludźmi	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie	

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe
Samozatrudnienie	Rodzina			Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Edukacja	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Badania naukowe	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	-
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Niebieska Karta	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Praca			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa				Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Samozatrudnienie	Handel ludźmi	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)			No change	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie
Posiadanie firmy										
Inwestycje										
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Rodzina			Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Edukacja	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Badania naukowe	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	-
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Niebieska Karta	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie		Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe
		zakresu praw (zależy od danego przypadku)		etapu edukacji)						zezwoleń
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Praca			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Samo zatrudnienie				Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	-
	Posiadanie firmy									
	Inwestycje									
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Asylum seeker	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw	Bez zmian	-
Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa	Handel ludźmi	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)			Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie
Wiza krajowa	Rodzina				Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Edukacja	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)	Ograniczenie zakresu praw/ Bez zmian (zależy od typu zezwolenia)	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Badania naukowe	Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Niebieska Karta	Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)		Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Praca			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Samo zatrudnienie				Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
	Posiadanie firmy									
	Inwestycje									
Wiza krajowa	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa				Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Zwiększenie zakresu praw		Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie
Wiza krajowa	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	Ograniczenie zakresu praw			Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od długości procedury oraz jej wyniku)	Zwiększenie zakresu praw	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian	Bez zmian/Zwiększenie zakresu praw (zależy od przypadku)

Z	na	Zatrudnienie	Zabezpieczenie społeczne	Edukacja	Długość pobytu	Pomoc prawna	Mobilność	łączenie rodzin	Prawa polityczne	Pozostałe
Wiza krajowa	Handel ludźmi	<i>Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku)</i>			<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw: brak opłaty za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Rodzina	<i>Bez zmian</i>		<i>Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Edukacja	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia, danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Badania naukowe	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku oraz rodzaju świadczeń)</i>	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>No change</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>No change</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>No change</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Niebieska Karta	<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw (zależy od typu zezwolenia i danego przypadku)</i>		<i>Bez zmian/ Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Zwiększenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Praca			<i>Bez zmian/Ograniczenie zakresu praw/Zwiększenie zakresu praw (zależy od danego przypadku i etapu edukacji)</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Samozatrudnienie				<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
	Posiadanie firmy				<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
	Inwestycje				<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Przeniesienie w ramach przedsiębiorstwa				<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw: wyższa opłata za zezwolenie</i>
Handel ludźmi	Wniosek o objęcie ochroną międzynarodową	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>			<i>Zależy od długości procedury oraz jej wyniku</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Ograniczenie zakresu praw</i>	<i>Bez zmian</i>	<i>Bez zmian</i>

4. Wyzwania w zakresie możliwości zmiany status imigracyjnego przez cudzoziemców na terenie Polski

Opierając się na informacjach przekazanych przez urzędy wojewódzkie⁴⁵ będących organami imigracyjnymi odpowiedzialnymi za stosowanie przepisów wjazdowo-pobytowych, zidentyfikowano szereg problemów/wyzwań pojawiających się w toku prowadzonych postępowań administracyjnych zmierzających do zmiany statusu imigracyjnego cudzoziemca. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim:

- długość procedur administracyjnych (zarówno związanych z uzyskaniem stosownego zezwolenia na pobyt, jak i informacji starosty o braku możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych, o którą, przed złożeniem do wojewody wniosku o pobyt i pracę, występuje do powiatowego urzędu pracy pracodawca), na który wpływ miało m.in.:
 - wzmożone wśród cudzoziemców zainteresowanie legalizacją pobytu w Polsce⁴⁶, które ma związek z wejściem w życie w 2015 r. nowej ustawy o cudzoziemcach oraz niestabilną sytuacją na Ukrainie,
 - częste zmiany przepisów imigracyjnych (wprowadzane również w celu zapobieżenia nadużyciom), np. od dnia wejścia w życie nowej ustawy o cudzoziemcach dwukrotnie zmienił się wzór formularza wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, a postępowanie stało się bardziej sformalizowane np. poprzez wymóg podpisania załącznika do wniosku przez podmiot powierzające cudzoziemcowi wykonywanie pracy,
 - podawanie przez cudzoziemców fałszywych informacji dotyczących faktycznego celu ich pobytu w Polsce (głównie w związku z faktem, iż niektóre typy zezwoleń postrzegane są przez cudzoziemców jako łatwiejsze do uzyskania), co wymagało zaangażowania organów kontrolnych,
 - brak aktywności w postępowaniu ze strony cudzoziemcy, w tym nieodbieranie korespondencji, niedostarczanie dokumentów, o które jest proszony przez urząd,
 - zmiana celu pobytu, na który powołuje się cudzoziemiec w trakcie już trwającego postępowania administracyjnego, co powoduje konieczność przeprowadzenia postępowania od początku (w tym zgromadzenia nowych dokumentów, ponownego przeanalizowania całego materiału dowodowego),
- utrudnienia proceduralne w zakresie kryteriów legalizacyjnych:
 - wymóg przedstawienia stabilnego i regularnego źródła dochodów przez absolwenta polskiej szkoły wyższej w przypadku, gdy chce on zalegalizować swój pobyt w celu poszukiwania pracy, co w przypadku osoby dopiero poszukującej zatrudnienia jest trudne do zrealizowania,
 - odmowa wszczęcia postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt i pracę w przypadku cudzoziemcy prowadzącego działalność gospodarczą, który chciałby wykonywać pracę na rzecz innego podmiotu – dotyczy to w szczególności sytuacji, w których prowadzona działalność nie przynosi oczekiwanych dochodów, a jej likwidacja wymaga określonego czasu,
 - brak możliwości wykonywania pracy w trakcie trwającej procedury legalizacyjnej przez cudzoziemcy korzystającego z uprawnień do pracy na podstawie oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy i przebywającego w Polsce na podstawie wizy, w momencie upływu ważności oświadczenia do czasu udzielenia zezwolenia na pobyt i pracę,

⁴⁵ Informacje przekazało 12 urzędów wojewódzkich.

⁴⁶ Długość okresu rozpatrywania wniosku jest uregulowana w krajowym ustawodawstwie. Zgodnie z nim, decyzja w sprawie zezwolenia na pobyt czasowy powinna zostać wydana w przeciągu 1 miesiąca, a w sprawach szczególnie skomplikowanych – nie później niż w ciągu 2 miesięcy do dnia złożenia dokumentów. 1 miesiąc trwa także postępowanie odwoławcze, licząc od dnia wpłynięcia odwołania do Urzędu do Spraw Cudzoziemców (do terminów tych nie jest wliczany okres zawieszenia postępowania oraz okres opóźnień spowodowanych z winy cudzoziemcy albo z przyczyn niezależnych od UdsC). W praktyce jednak, w niektórych częściach kraju czas rozpatrywania wniosków o legalizację pobytu znacznie przekracza 3 miesiące. Rozpiętości dla poszczególnych województw w 2015 r. wynosiły odpowiednio: 2-12 oraz 6-24 tygodnie. Na przykład, w przypadku urzędu mazowieckiego, który rozpatruje aż 40% wszystkich wniosków o legalizację pobytu składanych w Polsce przez cudzoziemców, średni czas oczekiwania na decyzję w sprawie udzielenia zezwolenia pobytowego wynosi 1 rok.

- wielokrotne prowadzenie postępowań administracyjnych w zakresie udzielania zezwolenia na pobyt czasowy i pracę wobec tego samego cudzoziemca w przypadku zmiany przez niego, w trakcie ważności wydanego zezwolenia, pracodawcy lub stanowiska pracy (wynika to z faktu przypisania zezwolenia na pobyt i pracę do konkretnego pracodawcy i stanowiska pracy, przez co konieczna jest zmiana decyzji wojewody, a więc wystąpienie z nowym wnioskiem o udzielenie zezwolenia ze względu na nowe zatrudnienie), co dla cudzoziemca wiąże się z koniecznością ponownego uiszczenia opłaty skarbowej za udzielenie zezwolenia w tej samej wysokości (440 zł, pomimo uiszczenia opłaty za zezwolenie pobytowe, którego termin jeszcze nie upłynął), mniejszą mobilnością na rynku pracy oraz niejednokrotnie brakiem uprawnienia do wykonywania pracy u nowego pracodawcy ze względu na trwającą procedurę administracyjną, a dla urzędnika imigracyjnego z koniecznością powtórzenia czasochłonnej procedury,
- odmienny katalog uprawnień przysługujących cudzoziemcom posiadającym zezwolenia wydawane ze względu a różne cele pobytu:
 - zmiana trybu studiów ze stacjonarnego na niestacjonarny powoduje utratę dostępu do rynku pracy bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę,
 - w przypadku ustania małżeństwa z obywatelem polskim (owdowienie, separacja lub rozwód) cudzoziemiec traci dostęp do rynku pracy bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę, nawet w przypadku sprawowania opieki nad małoletnim obywatelem polskim, a aplikując o nowe zezwolenie w oparciu o inną podstawę legalizację (prowadzenie życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności) musi przedstawić stabilne i regularne źródło dochodów oraz ubezpieczenie (warunki, których spełnienie nie było wymagane na etapie aplikowania o zezwolenie w związku z pozostawaniem przez nich w związku małżeńskim z obywatelem polskim),
- duży stopień skomplikowania przepisów imigracyjnych regulujących pobyt (w tym kwestie zmiany statusu imigracyjnego) oraz podejmowanie i wykonywanie pracy na terenie Polski, co przekłada się na ich niską znajomość wśród cudzoziemców. Zobrazowaniem tego może być np. sygnalizowane przez kilka urzędów wojewódzkich nieprawidłowe rozumienie przez cudzoziemców czynności związanych z potwierdzeniem przez urząd faktu złożenia kolejnego wniosku o pobyt poprzez odcisnięcie pieczęci w paszporcie (pomimo ograniczonej swobody przemieszczenia się i pouczeniu o skutkach zeń wynikających, cudzoziemcy traktują stempel jako swego rodzaju wizę umożliwiającą im podróżowanie po strefie Schengen), a także trudności w ustaleniu przez cudzoziemców długości legalnego pobytu w Polsce na podstawie wizy (zdarza się bowiem, iż dopiero podczas przyjmowania wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego dowiadują się, że ich pobyt w Polsce jest nielegalny z uwagi na upływanie terminu określonego w wizie). W tym kontekście należy zaznaczyć, iż brak jest specjalnie dedykowanych kanałów informacyjnych, które informowałyby o możliwościach zmiany statusu pobytowego. Każdy cudzoziemiec ubiegający się o zezwolenie pobytowe otrzymuje pouczenie o jego prawach i obowiązkach oraz o zasadach legalizacji pobytu w Polsce. Ponadto na stronie Urzędu Spraw Cudzoziemców (druga instancja w sprawach o zalegalizowanie pobytu) znajdują się informacje dotyczące możliwości i sposobu „przedłużenia pobytu” w Polsce (sformułowanie „zmiana statusu pobytowego/celu pobytu” nie występuje). Informacje są przedstawione w formie wielostopniowego formularza/aplikacji (użytkownik odszukuje interesujące go informacje wybierając odpowiednie zakładki, docierając w rezultacie do informacji na temat warunków przyznania danego typu zezwolenia⁴⁷). Strona jest dostępna w polskiej, rosyjskiej oraz angielskiej wersji językowej. Strony internetowe urzędów wojewódzkich (pierwsza instancja w sprawach o zalegalizowanie pobytu) przedstawiają stan prawny w bardziej tradycyjny sposób, choć również w ich przypadku należy odnotować stopniową zmianę podejścia w tym zakresie.

⁴⁷ Więcej na <http://udsc.gov.pl/en/cudzoziemcy/>.

Podsumowanie

- W Polsce kwestie związane z możliwością zmiany celu pobytu cudzoziemca nie były jak dotąd szeroko dyskutowane na forum debaty publicznej oraz w gronie ekspertów zajmujących się kwestiami migracji do Polski. W niewielkim stopniu poruszano tę kwestię wyłącznie w kontekście studentów zagranicznych oraz zakresu, w jakim mogą oni prowadzić działalności gospodarczej po zakończeniu studiów i zmianie celu pobytu, a także w kontekście absolwentów polskich uczelni, którzy poszukują w Polsce pracy. Wynikiem rozważań na ten temat było dokonanie niezbędnych zmian w prawie.
- Przepisy obowiązującej ustawy o cudzoziemcach w sposób elastyczny umożliwiają cudzoziemcom uzyskanie kolejnego zezwolenia pobytowego (bez konieczności wyjazdu do kraju pochodzenia) w przypadku zmiany okoliczności stanowiących powód pobytu na terytorium Polski. Cudzoziemiec przebywający w Polsce legalnie (np. na podstawie zezwolenia pobytowego wydanego w celu studiowania) i chcący zmienić cel swojego pobytu (np. w związku z podjęciem zatrudnienia po zakończeniu studiów), po spełnieniu określonych warunków, może zatem dokonać zmiany swojego statusu pobytowego w dowolnym momencie swojego pobytu w Polsce. W większości przypadków, nie jest zobligowany do wyjazdu z Polski, pod warunkiem złożenia nowego wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego w odpowiednim terminie (co najmniej ostatniego dnia swojego legalnego pobytu).
- Zmiana statusu pobytowego w Polsce jest możliwa w przypadku zdecydowanej większości typów zezwoleń. Jedyne ograniczenia w tym zakresie wynikają z konieczności dostosowania polskich przepisów do dyrektyw migracyjnych. Zgodnie z nimi, zezwolenie na pobyt czasowy nie może być udzielane cudzoziemcom, którzy posiadają jedną z krajowych form ochrony (zgodę na pobyt tolerowany lub zgodę na pobyt ze względów humanitarnych), ubiegają się o ochronę międzynarodową oraz którym taka ochrona została udzielona⁴⁸. Powyższy zabieg ma na celu wyraźne oddzielenie instytucji regulowanych ustawą o cudzoziemcach od form legalizacji pobytu związanych z ochroną cudzoziemca na terytorium Polski, która jest bezterminowa oraz może być cofnięta tylko w określonych przypadkach. Rozwiązanie to pozwala również na uniknięcie sytuacji, w których cudzoziemiec posiadałby dwa zezwolenia pobytowe, jedno z uwagi na uzyskanie ochrony, a drugie uzyskanie na podstawie ustawy o cudzoziemcach. Cudzoziemcy ci, aby zmienić swój status pobytowy muszą zatem opuścić Polskę i powrócić na podstawie wizy. Analogiczna zasada ma ponadto zastosowanie w przypadku cudzoziemców posiadających zezwolenie w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, jeśli chcą oni zalegalizować swój pobyt na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych.
- Przy każdej zmianie statusu pobytowego, cudzoziemiec jest obowiązany spełnić wszystkie warunki pobytu, a zatem musi złożyć nowy wniosek wraz z kompletem dokumentów potwierdzających zaistnienie nowych przesłanek. Nie są również przewidziane żadne ułatwienia proceduralne tj. możliwość złożenia wniosku przez internet, uproszczona oraz krótsza procedura wydawania zezwolenia, obniżona opłata skarbową, dłuższy okres ważności zezwolenia czy mniejszy zakres wymaganych dokumentów itp., co w niektórych sytuacjach negatywnie wpływa np. na mobilność cudzoziemców na rynku pracy.
- Na podstawie danych generowanych przez Eurostat, najczęściej zmiany celu pobytu dokonywali w 2014 r. cudzoziemcy przebywających w Polsce w celach edukacyjnych (większość z nich zmieniała cel swojego pobytu na pobyt w celach zarobkowych⁴⁹) oraz zarobkowych.

⁴⁸ Wyjątek stanowi tutaj sytuacja, w której cudzoziemiec padłby ofiarą handlu ludźmi i wnioskowałby o zalegalizowanie pobytu na tej podstawie.

⁴⁹ Związane jest to z możliwością uzyskania przez absolwentów polskich uczelni zezwolenia na pobyt czasowy (ważnego przez okres do 1 roku), jeśli chcą w Polsce poszukiwać pracy. Taki tytuł pobytowy został wprowadzony do ustawy o cudzoziemcach w 2014 r.

- Warto ponadto podkreślić, iż w wielu przypadkach polskie regulacje prawne pozwalają cudzoziemcom na wykonywanie pewnego zakresu uprawnień zanim otrzymają oni nowe zezwolenie pobytowe, np. cudzoziemcy legitymujący się zezwoleniem na pobyt czasowy wydanym w celu odbywania studiów stacjonarnych, mogą wykonywać pracę w trakcie swojej nauki bez konieczności zmiany zezwolenia pobytowego. Co więcej są oni zwolnieni z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę.
- Do problemów/wyzwań pojawiających się w toku prowadzonych postępowań administracyjnych zmierzających do zmiany statusu imigracyjnego cudzoziemca, należy zaliczyć przede wszystkim: czas oczekiwania na decyzję w sprawie udzielenia/zmiany zezwolenia (ma to związek m.in. ze wzmożonym wśród cudzoziemców w ostatnich latach zainteresowaniem legalizacją pobytu w Polsce), utrudnienia proceduralne w zakresie kryteriów legalizacyjnych oraz duży stopień skomplikowania przepisów imigracyjnych, co przekłada się na ich niską znajomość wśród cudzoziemców.

Aneks statystyczny

Tabela 5. Ważne zezwolenia pobytowe, według podstawy wydania – stan na 31 grudnia (2010-2014)⁵⁰

Rok	Podstawa	
2010	Ogółem	130 886
	Względy rodzinne	61 464
	Względy edukacyjne	12 901
	Działalność zarobkowa	27 090
2011	Ogółem	144 876
	Względy rodzinne	27 608
	Względy edukacyjne	8 080
	Działalność zarobkowa	62 229
2012	Ogółem	227 021
	Względy rodzinne	43 007
	Względy edukacyjne	13 478
	Działalność zarobkowa	133 162
2013	Ogółem	316 336
	Względy rodzinne	30 431
	Względy edukacyjne	22 094
	Działalność zarobkowa	130 421
2014	Ogółem	364 652
	Względy rodzinne	34 781
	Względy edukacyjne	30 701
	Działalność zarobkowa	150 233

Źródło: Eurostat (*migr_resvalid*), wygenerowano 5 lutego 2016 r.

Tabela 6. Liczba wydanych przez Polskę „Niebieskich kart UE” (2012-2015)

2012	2013	2014	2015
2	16	46	369

Źródło: Eurostat (*migr_resbc1*), wygenerowano 5 lutego 2016 r.

Tabela 7. Liczba zezwoleń na pracę wydanych kadrze kierowniczej, doradcom, ekspertom oraz pracownikom wykwalifikowanym (2010-2014)⁵¹

2010	2011	2012	2013	2014	2015
14 962	16 609	16 268	13 726	18 023	32 147

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

⁵⁰ Duży wzrost w przypadku Polski – z 130 tys. w 2010 r. do 364 tys. w ciągu 3 lat wynika z tego, że dopiero od 2012 r. dane uwzględniają również wizy długoterminowe.

⁵¹ Warto jednak podkreślić, że podane dane dotyczące zezwoleń na pracę nie odzwierciedlają ogólnej liczby obcokrajowców zatrudnionych w Polsce, ponieważ nie obejmują wszystkich kategorii cudzoziemców uprawnionych do wykonywania pracy. Wiele cudzoziemców jest bowiem zwolnionych z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę.

Tabela 8. Liczba ofiar handlu ludźmi, którym wydano zezwolenie pobytowe na podstawie Dyrektywy 2004/81 (2010-2012)

2010	2011	2012
5	17	22

Źródło: Eurostat (2015) *Trafficking in Human Beings, Table A12: Number of victims (identified and presumed) by assistance and protection: residence permit based on Directive 2004/81*

Tabela 9. Zmiana statusu imigracyjnego, według podstaw (2010-2014)

	Zmiana z:	Zmiana na:	
2010	Rodzina	Edukacja	543
		Działalność zarobkowa	1 042
	Edukacja	Rodzina	541
		Działalność zarobkowa	777
	Działalność zarobkowa	Rodzina	254
		Edukacja	138
2011	Rodzina	Edukacja	643
		Działalność zarobkowa	516
	Edukacja	Rodzina	1 453
		Działalność zarobkowa	34
	Działalność zarobkowa	Rodzina	3 681
		Edukacja	5 722
2012	Rodzina	Edukacja	1 637
		Działalność zarobkowa	2 007
	Edukacja	Rodzina	3 864
		Działalność zarobkowa	1 042
	Działalność zarobkowa	Rodzina	358
		Edukacja	398
2013	Rodzina	Edukacja	228
		Działalność zarobkowa	595
	Edukacja	Rodzina	559
		Działalność zarobkowa	1 242
	Działalność zarobkowa	Rodzina	774
		Edukacja	109
2014	Rodzina	Edukacja	173
		Działalność zarobkowa	472
	Edukacja	Rodzina	316
		Działalność zarobkowa	1 225
	Działalność zarobkowa	Rodzina	423
		Edukacja	111

Źródło: Eurostat (*migr_reschange*), wygenerowano 5 lutego 2016 r.